Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 34 (2001) s. 249–258

KS. ZBIGNIEW JANCZEWSKI

PRACE I UCHWAŁY II POLSKIEGO SYNODU PLENARNEGO

WSTĘP

Drugi w historii Kościoła w Polsce synod plenarny odbywał się w latach 1991–1999. Już jednak w roku 1988 podczas zebrania plenarnego Konferencji Episkopatu naszego kraju w Białymstoku postanowiono powiadomić wiernych o zamyśle powołania takiego synodu[1]. Inicjatywa ta została przyjęta z dużą aprobatą zarówno duchowieństwa jak i świeckich. Niniejszy artykuł po krótkim wprowadzeniu w problematykę synodów plenarnych spróbuje ukazać przebieg prac tegoż synodu od fazy jego przygotowania, poprzez prace prowadzone w diecezjalnych zespołach synodalnych, kończąc na redagowaniu dokumentów końcowych. W ostatniej części artykułu znajdzie się krótkie omówienie uchwał synodalnych.

I. INSTYTUCJA SYNODU PLENARNEGO W PRAWIE KANONICZNYM

Omawiając II Polski Synod Plenarny, należałoby najpierw nawiązać do prawa powszechnego. Źródłem bowiem, z którego on wyrasta, są przepisy prawa kanonicznego, zezwalające na zwołanie go przez Konferencję Biskupów. Przypatrzmy się zatem krótko pojęciu i historii synodu, sposobom zwoływania oraz uczestnikom, analizując normy kodeksowe.

1. Pojęcie i historia synodu plenarnego

Synod plenarny może być zwoływany dla wszystkich Kościołów partykularnych, które wchodzą w skład określonej Konferencji Biskupów (kan. 439 § 1). Jest zatem zebraniem biskupów wchodzących w skład tej samej Konferencji, czyli biskupów kilku prowincji kościelnych jakiegoś kraju lub terytorium (kan. 450 § 1), obradujących dla wspólnego dobra Kościołów partykularnych. Niektórzy kanoniści nazywają synod plenarny uroczystą formą wykonywania władzy rządzenia przez Konferencję Biskupów[2]. Już w II w. biskupi prowincji kościelnych gromadzili się w celu odbycia narad w kwestiach wiary i obyczajów, a także ustalenia sposobów zwalczania pojawiających się błędów. W III w. zebrania

[1] Por. W. Góralski, *Przed otwarciem drugiego polskiego synodu plenarnego*, „Miesięcznik Pasterski Płocki" 76 (1991) nr 6, 221.

[2] Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 2, Olsztyn 1986.

takie odbywały się na stałe w Azji, Grecji i Afryce Północnej. Obrady toczące się pod przewodnictwem prymasa Afryki przyjęły charakter synodów plenarnych[3].

W następnych wiekach do najbardziej znanych należały synod arelateński (314 r.), kartagiński (419 r.), hiszpańskie, odbywane w Toledo. W okresie średniowiecza synody tego rodzaju przybrały charakter synodów krajowych (np. w Galii, Niemczech, Anglii). Niejednokrotnie uczestniczyli w nich legaci papiescy[4]. Od czasów schizmy zachodniej synody plenarne były często wykorzystywane przez władców świeckich do przeciwstawienia się Stolicy Apostolskiej, co doprowadziło do poważnego osłabienia ruchu synodalnego[5].

Pierwszy Polski Synod plenarny odbył się w Częstochowie w dniach 26–27 VIII 1936 r.[6]

2. Zwoływanie synodu plenarnego

Synod plenarny zbiera się, gdy Konferencja Biskupów przy aprobacie Stolicy Apostolskiej uzna jego rozpoczęcie za konieczne lub pożyteczne (kan. 439 § 1). W aktualnie obowiązującym *Kodeksie prawa kanonicznego* nie ma z góry ustalonych terminów jego odbywania. Sprawę pozostawiono ocenie miejscowej Konferencji Biskupów. Musi być także aprobata Stolicy Apostolskiej. Po jej uzyskaniu Konferencja Biskupów: a) formalnie zwołuje synod; b) wyznacza miejsce jego odbycia w granicach jednak terytorium, dla którego jest ustanowiona Konferencja; c) spośród biskupów diecezjalnych wybiera przewodniczącego synodu plenarnego (co również wymaga zatwierdzenia Stolicy Apostolskiej); d) określa porządek oraz tematy obrad, wskazuje datę rozpoczęcia i czas trwania synodu, a także decyduje o jego przeniesieniu, przedłużeniu i zakończeniu (kan. 441).

3. Uczestnicy

Uczestnikami synodu plenarnego są osoby posiadające w czasie obrad głos decydujący, osoby z głosem doradczym, a także specjalnie zaproszeni goście. Do pierwszej grupy *Kodeks prawa kanonicznego* z 1983 r. zalicza: a) biskupów diecezjalnych; b) biskupów koadiutorów i pomocniczych; c) innych biskupów tytularnych, którzy na danym terytorium sprawują szczególny urząd zlecony przez Stolicę Apostolską lub Konferencję Biskupów (kan. 443 § 1); d) biskupów tytularnych (także emerytów), przebywających na danym terytorium (kan. 443 § 2).

Na obrady synodu powinni być wezwani również inni uczestnicy, posiadający głos doradczy, a mianowicie: a) wikariusze generalni i biskupi wszystkich Kościołów partykularnych danego terytorium; b) wyżsi przełożeni instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostolskiego, w liczbie ustalonej przez Konferencję Biskupów, wybrani przez wszystkich wyższych przełożonych instytutów i stowarzyszeń, które mają siedzibę na danym terytorium[7]; c) rektorzy uniwersyte-

---

[3] Por. E. Sztafrowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 2, Warszawa 1985.

[4] Por. Wernz-Vidal, *Ius Canonicum*, t. 2: *De personis*, Romae 1928, 674–675, n. 535.

[5] E. Sztafrowski, *Konferencje biskupie*, Warszawa 1984, 19.

[6] Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne...*, t. 1, 146–147.

[7] Konferencja Episkopatu Polski ustaliła, że w II Polskim Synodzie Plenarnym weźmie udział po 10 z instytutów zakonnych oraz stowarzyszeń życia apostolskiego; por. *Regulamin II Polskiego Synodu Plenarnego*, 1. Dokument znajduje się w Archiwum Sekretariatu II Polskiego Synodu Plenarnego (Warszawa, Skwer kard. Wyszyńskiego 6).

tów kościelnych i katolickich oraz dziekani wydziałów teologii i prawa kanonicznego, które mają siedzibę na danym terytorium; d) niektórzy rektorzy wyższych seminariów duchownych, wybrani przez rektorów seminariów znajdujących się na danym terytorium, w liczbie określonej przez Konferencję Biskupów (kan. 443 § 3)[8]; e) na synod plenarny mogą, lecz nie muszą być wezwani prezbiterzy i inni wierni, tak by liczba ich nie przekraczała połowy tych, o których mówi kan. 443 § 1–3[9].

Trzecią grupę uczestników synodu plenarnego mogą stanowić zaproszeni goście, o ile uzna to za stosowne Konferencja Biskupów (kan. 443 § 6). Są oni jedynie obserwatorami obrad nie mającymi prawa głosu. Posiadają jednak możliwość przedłożenia swojego wotum w sprawie będącej przedmiotem obrad[10].

II. PRZEBIEG PRAC II POLSKIEGO SYNODU PLENARNEGO

Prace synodu rozpoczęły się właściwie jeszcze przed jego uroczystym rozpoczęciem. Trzeba było najpierw przygotować synod, wyodrębnić problemy, którymi miał się zająć, sformułować konkretne tematy do opracowywania w przyszłości przez grupy synodalne. Okres przygotowawczy trwał prawie trzy lata. Po nim dopiero i po uroczystej inauguracji zaczęły swoją działalność zespoły synodalne. Trzecią, ostatnią fazą prac było redagowanie dokumentów końcowych i przyjmowanie ich w formie głosowania przez Konferencję Episkopatu Polski.

1. Faza przygotowawcza

Przygotowania synodu rozpoczęły się w końcu października 1988 r. Polegały one na wypracowaniu dokumentów roboczych, którymi w przyszłości mieli się zająć uczestnicy synodu. Dokumenty zostały przygotowane przez siedemnaście komisji tematycznych, powołanych przez Konferencję Episkopatu Polski[11]. W pracach komisji wzięło udział ponad dwieście osób. Dokumenty robocze ukazały się drukiem, w formie książkowej w roku 1991, przed przybyciem Jana Pawła II na kolejną pielgrzymkę do naszej ojczyzny[12].

Pozycja zawierająca dokumenty składa się z następujących części:
Nauka o Kościele i miejscu Matki Bożej w Kościele;
Biblia – Sobór – życie;
Życie liturgiczne w Polsce po Soborze Watykańskim II;
Kościół katolicki w Polsce na drodze ekumenizmu;
Środki społecznego przekazu w służbie człowieka i Kościoła w Polsce;
Chrystusowe kapłaństwo służebne w Kościele w Polsce;
Życie konsekrowane w Kościele w Polsce;

---

[8] Określono, że będzie to 10 osób; por. tamże, 2.

[9] W II Polskim Synodzie Plenarnym wzięło udział po 2 przedstawicieli Rady Kapłańskiej każdej diecezji, wybranych przez ich członków oraz po 3 przedstawicieli katolików świeckich, wybranych w każdej diecezji przez Diecezjalne Rady Duszpasterskie i zatwierdzonych przez biskupa diecezjalnego; por. tamże, 2.

[10] T. Pawluk, *Prawo kanoniczne...*, t. 2, 210.

[11] Por. W. Góralski, *U progu drugiego polskiego synodu plenarnego*, „Ateneum Kapłańskie" 81 (1998) z. 2–3, 277–279.

[12] *II Polski Synod Plenarny. Teksty robocze*, Poznań–Warszawa 1991.

Powołanie i posłannictwo wiernych świeckich w sytuacji Kościoła w Polsce;
Wychowanie katolickie we współczesnej sytuacji Kościoła w Polsce;
Dzieło misyjne Kościoła w Polsce;
Kościół w Polsce wobec emigracji;
W trosce o polską rodzinę;
Kościół w Polsce wobec problemów kultury;
Etyka w życiu społeczno-gospodarczym;
Dzieło miłosierdzia Kościoła w Polsce;
Formacja postaw moralnych w narodzie;
Prawo kanoniczne w Kościele partykularnym.

Każdy z powyższych dokumentów roboczych został opracowany według tych samych kryteriów podziału na cztery części: teologiczną, socjologiczną, pastoralną i prawną. Opublikowany materiał stanowi próbę rejestracji ważniejszych problemów duszpasterskich w Polsce, ukazanych na tle nauki Soboru watykańskiego II i miejscowych warunków, podejmując się równocześnie rozwiązania tych problemów. Z drugiej jednak strony teksty te miały posłużyć za punkt wyjścia w szerokiej dyskusji w społeczeństwie polskim nad ważnymi, nurtującymi je sprawami [13].

2. Prace diecezjalnych zespołów synodalnych

Uroczyste rozpoczęcie II Polskiego Synodu Plenarnego nastąpiło 8 VI 1991 r. w Kościele Wszystkich Świętych w Warszawie w obecności papieża Jana Pawła II. W dniu 17 października został zatwierdzony regulamin. Na przewodniczącego powołano kard. Józefa Glempa, natomiast sekretarzem generalnym został bp Tadeusz Pieronek [14].

Od tego czasu realizacja synodu w diecezjach zależała przede wszystkim od biskupa diecezjalnego. We wszystkich diecezjach wyznaczono biskupa pomocniczego do prowadzenia pracy synodalnej. W wielu diecezjach biskupi powołali także do życia komisje diecezjalne synodu, koordynujące prace. W parafiach synod działał przede wszystkim przez małe, zazwyczaj kilkunastoosobowe grupy wiernych. Przed zespołami postawiono zadanie studiowania wcześniej wspominanych dokumentów roboczych, a także modlitewnego i apostolskiego wspierania synodu. Refleksja synodalna zataczała coraz szersze kręgi, obejmując nie tylko osoby świeckie skupione w komisjach diecezjalnych i zespołach parafialnych, ale także duchownych [15].

W wielu środowiskach wydawano systematycznie specjalne biuletyny synodalne, z „Kurierem Synodalnym", organem Sekretariatu Generalnego na czele. Pisma te stały się niezwykle pożytecznym forum wymiany myśli i informacji.

Szczególną formą refleksji nad problemami rozpatrywanymi przez synod stały się sesje ogólnopolskie. Dwie pierwsze odbyły się w jeszcze przed oficjalnym otwarciem synodu – w Aninie w 1991 r. Kolejne sesje miały miejsce w dniach: 16 X 1992 r. w Warszawie; 30 IV do 1 V 1993 r. w Warszawie; 16 X 1993 r.

---

[13] Por. tamże, 7.

[14] Por. J. Szkodoń, *II Polski Synod Plenarny w Archidiecezji Krakowskiej*, „Analecta Cracoviensia" 26 (1994) 268–269.

[15] Tamże, 269–270.

w Warszawie; 30 IV 1994 r. w Warszawie; 29 do 30 IV 1995 r. w Kaliszu; 16 do 19 III 1996 r. w Warszawie; 27 do 28 IX 1997 r. w Częstochowie [16].

Spotkania organizowane przez Sekretariat Synodu gromadziły przedstawicieli poszczególnych diecezji, stanowiąc okazję do szerokiej wymiany poglądów dotyczących tematów nurtujących środowiska kościelne w kraju, a także przy okazji, do wspólnej modlitwy. Ta niezwykle ważna ewangelizacyjna faza synodu miała na celu między innymi pogłębienie świadomości wiernych w odniesieniu do podstawowych zadań, jakie niesie ze sobą dzieło nowej ewangelizacji. Miała to być jednocześnie forma szerokiej katechezy narodowej [17]. Opinie i sugestie ustawodawcze zgłaszane przez uczestników pozwalały biskupom na podejmowanie decyzji i ustanawianie takich praw, które wynikały z rzeczywistych potrzeb wiernych [18].

Niestety, w praktyce nie udało się osiągnąć wszystkich zakładanych celów. Nie do końca przekonano duchownych i świeckich, że otwarta, ogólnopolska, wewnątrzkościelna dyskusja synodalna może nie tylko przyczynić się do odnowy Kościoła w Polsce, ale też ustrzec go od dyskusji prowadzonych w innym duchu, jakie mają dzisiaj miejsce w niektórych krajach zachodnich [19].

3. Redagowanie dokumentów końcowych

Kolejnym etapem prac synodu było formułowanie projektów dokumentów końcowych. Zajmowały się tym specjalne zespoły. Pod koniec 1996 r. Konferencja Episkopatu Polski powierzyła to zadanie poszczególnym metropoliom, wyznaczając jednocześnie określoną tematykę opracowań. Każda z metropolii zajmowała się jednym, konkretnym zagadnieniem. I tak:

Metropolia Gnieźnieńska miała do opracowania temat „Potrzeba i zadania nowej ewangelizacji dla Kościoła w Polsce na przełomie II i III tysiąclecia chrześcijaństwa";

Metropolia Szczeciński-Kamieńska: „Posługa słowa Bożego";

Metropolia Wrocławska: „Rodzina";

Metropolia Poznańska: „Szkoła";

Metropolia Katowicka: „Życie społeczno-gospodarcze";

Metropolia Gdańska: „Kościół wobec rzeczywistości politycznej";

Archidiecezja Łódzka: „Ewangelizacja kultury i mass mediów";

Metropolia Warmińska: „Misyjne zadanie Kościoła";

Metropolia Krakowska: „Posłannictwo i formacja wiernych świeckich w sytuacji Kościoła w Polsce";

Metropolia Częstochowska: „Kapłaństwo i życie konsekrowane jako wspólnota życia i posługi z Chrystusem";

Metropolia Przemyska: „Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II";

Metropolia Lubelska: „Maryja w tajemnicy Kościoła";

Metropolia Białostocka: „Posługa charytatywna Kościoła";

---

[16] Dane zaczerpnięte z Archiwum Sekretariatu II Polskiego Synodu Plenarnego.

[17] Por. W. Góralski, *II Polski Synod Plenarny u progu fazy końcowej. Nad projektem dokumentu końcowego na temat małżeństwa i rodziny*, „Kurier Synodalny" 1998 nr 7–8, 19.

[18] T. Pieronek, *Świeccy w ustawodawstwie synodalnym*, „Kurier Synodalny" 1994 nr 4, 2.

[19] J. M. Ruman, *Koniec czy nowy etap?*, „Kurier Synodalny" 1998 nr 1–2, 2.

Metropolia Warszawska: „Świętość jako dar Boga, pełnia życia i cel ewangelizacji"[20].

Zespoły redakcyjne w czternastu metropoliach podjęły trud rzetelnego studium nad wskazaną im problematyką, a następnie redagowania projektów dokumentów końcowych[21]. Skład redakcji był różnorodny w poszczególnych metropoliach. Zespoły redakcyjne liczyły od kilku do kilkunastu osób. W niektórych przypadkach byli to sami księża, w innych do redagowania dokumentów zostali zaproszeni także specjaliści świeccy. Rezultatem tych prac stało się czternaście dokumentów, stanowiących owe projekty. Ich opracowywanie ukończono w połowie 1997 r., po czym zostały przekazane przez Sekretariat Synodu do oceny kilkunastu ośrodkom naukowym i opiniotwórczym w Polsce. Były to wszystkie uczelnie katolickie i wydziały teologiczne, a także ośrodki opiniotwórcze związane z wydawnictwami katolickimi, takimi jak „Więź", „Gość Niedzielny", „Niedziela", „Tygodnik Powszechny", Kluby Inteligencji Katolickiej. Po otrzymaniu uwag krytycznych wyżej wspomniane zespoły redakcyjne dokonały nowej redakcji wypracowanego przez siebie dokumentu[22].

Projekty czternastu dokumentów końcowych zostały opublikowane w „Kurierze Synodalnym"[23]. Nadano im strukturę według podziału na *tria munera*, dzieląc grupami na posługę nauczania Kościoła, sakramentalną oraz miłości i świadectwa życia. Każdy z dokumentów składał się z trzech części: podstaw teologicznych, opisu socjologicznego oraz wniosków duszpasterskich. Wnioski sformułowane są w postaci zaleceń, wskazań, postulatów, postanowień, a także norm prawnych.

Sposób przyporządkowania kolejnych dokumentów do jednej z trzech wymienionych powyżej grup posługi w Kościele spotkał się z krytycznymi uwagami[24].

Dnia 21 IX 1998 r. powołano zespół redakcyjny dokumentów końcowych synodu. Jego zadaniem stało się przejrzenie projektów z uwzględnieniem uwag, zgłoszonych ze strony opiniodawców, a także ujednolicenie projektów dokumentów pod względem formalnym.

Począwszy od 16 XII 1998 r., kiedy to w Krakowie odbyła się pierwsza Sesja Statutowa Synodu, biskupi poddali pod głosowanie opracowane dokumenty. Podczas przytoczonej sesji przyjęto trzy pierwsze, noszące tytuły:

1. *Świętość. Dar i zadanie.*
2. *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie.*
3. *Szkoła i uniwersytet w życiu Kościoła i narodu.*

Kolejne trzy dokumenty zostały zaprezentowane i przegłosowane podczas drugiej Statutowej Sesji, która odbyła się dnia 14 I 1999 r. we Wrocławiu:

1. *Liturgia Kościoła po II Soborze Watykańskim.*
2. *Misyjny adwent Kościoła.*
3. *Sól ziemi. Powołanie i posłannictwo świeckich.*

Trzecia sesja odbyła się 25 lutego w Poznaniu. Zatwierdzono na niej następujące dokumenty:

1. *Kościół wobec rzeczywistości politycznej.*
2. *Kościół wobec życia społeczno-gospodarczego.*

---

[20] *Stan prac nad II Synodem Plenarnym...*, 2. Dokument znajduje się w Archiwum II Polskiego Synodu Plenarnego.

[21] W. Góralski, *II Polski Synod Plenarny...*, 19.

[22] *Stan prac nad II Synodem Plenarnym...*, 4.

[23] „Kurier Synodalny" 1998 nr 1–2, 3–107.

[24] Por. np. W. Góralski, *II Polski Synod Plenarny...*, 19.

3. *Posługa charytatywna Kościoła.*
4. *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu.*

Podczas ostatniej sesji, dn. 23 IV 1999 r. w Gnieźnie przyjęto pozostałe dokumenty:

1. *Duszpasterstwo polskie za granicą.*
2. *Potrzeba i zadania nowej ewangelizacji na przełomie II i III tysiąclecia.*
3. *Kapłaństwo i życie konsekrowane jako wspólnota życia i posługi z Chrystusem.*
4. *Maryja w tajemnicy Kościoła.*

Wszystkie dokumenty zostały zatwierdzone przez Konferencję Episkopatu Polski, a następnie, zgodnie z kan.446 przesłane do przejrzenia Stolicy Apostolskiej. II Polski Synod Plenarny został uroczyście zamknięty w Warszawie przez papieża Jana Pawła II w dniu 11 VI 1999 r.[25]

III. KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA UCHWAŁ SYNODALNYCH

Owocem blisko jedenastu lat pracy wielu grup ludzi zaangażowanych w prace synodalne jest gruba pozycja, zawierająca dorobek, czyli uchwały II Polskiego Synodu Plenarnego. Uchwały składają się z czternastu rozdziałów i zawierają prawie dwieście pięćdziesiąt stron druku.

Pierwszy z nich, zatytułowany *Potrzeba i zadania nowej ewangelizacji na przełomie II i III tysiąclecia chrześcijaństwa* ukazuje najpierw Kościół jako miejsce i narzędzie ewangelizacji. Zwraca uwagę na konieczność pogłębienia świadomości eklezjalnej, udział Kościoła w misji ewangelizacyjnej Chrystusa oraz na zadanie nowej ewangelizacji. Zauważa także przeszkody i trudności, które się z tym wiążą. Dokument ten, podobnie jak następne, kończą wnioski i postulaty pastoralne, wyznaczające priorytety nowej ewangelizacji i postulujące zmiany w zakresie budzenia świadomości eklezjalnej[26].

Kolejny z rozdziałów zajmuje się problematyką powołania do życia w małżeństwie i rodzinie. Rozpoczyna go wykład nauki Kościoła dotyczącej tej materii, czyli istoty małżeństwa chrześcijańskiego, natury i zadań rodziny chrześcijańskiej, miejsca rodziny w życiu społecznym. Dalej poznajemy współczesne uwarunkowania rodziny, wiążące się w naszym kraju między innymi z okresem odzyskiwania suwerenności państwa i demokratyzacją życia społecznego. Omówione zostały także zagrożenie pojawiające się w sferze istotnych celów małżeństwa i znaki nadziei na lepszą przyszłość polskiej rodziny. Trzecią część rozdziału zajmują wskazania dotyczące przygotowania do życia w małżeństwie i rodzinie oraz duszpasterstwa rodzin, a także postulaty kierowane do społeczeństwa i władz państwowych, np. współpracy parafii i władz samorządowych w rozwiązywaniu problemów rodzinnych i wychowawczych[27].

Szkoła i uniwersytet w życiu Kościoła i narodu to temat rozdziału trzeciego uchwał synodalnych. Na jego wstępie umieszczono nauczanie Kościoła doty-

---

[25] *II Polski Synod Plenarny. Przebieg prac w latach 1991–1999, Informacja Sekretariatu Synodu z dn. 27.04.1999 r.* Dokument znajduje się w Archiwum II Polskiego Synodu Plenarnego.

[26] *II Polski Synod Plenarny...*, 5–21. Dokument znajduje się w Archiwum II Polskiego Synodu Plenarnego.

[27] Tamże, 23–39.

czące powyższej materii, czyli katolicką wizję szkoły, problem nauczania religii w szkołach i szkół katolickich, a także katolicką wizję uniwersytetu i specyfikę wyższych szkół katolickich. Dalej znajdujemy opis sytuacji polskiej szkoły i uniwersytetu, ich stan organizacyjny, dziedzictwo i wyzwania, a także problemów, które pojawiły wraz z wprowadzeniem katechizacji do szkół publicznych w naszym kraju. Wskazania i postulaty synodalne dotyczą między innymi konieczności tworzenia wspólnoty nauczycieli, rodziców i uczniów, obecności Kościoła w szkołach wyższych oraz odnowy struktur uczelni katolickich[28].

W dalszej części uchwały synodalne zajmują się niezwykle aktualnym problemem – stosunku Kościoła wobec życia społeczno-gospodarczego. Przypominają katolicką naukę społeczną, regulującą tę materię, zasady ładu społeczno-gospodarczego, nawiązują do ważnych wydarzeń historycznych, takich jak Sierpień 1980 r. Ukazują społeczeństwo polskie i gospodarkę w dobie przemian i reform, zauważając także rozdźwięk powstający pomiędzy kulturą materialną a kulturą religijno-moralną. Dokument podejmuje także próbę wytyczenia celów i dróg dla życia społeczno-gospodarczego, dając wskazania strukturalne, uwypuklając wagę solidnej formacji i informacji oraz nakreślając zadania w dziedzinie ekologii. Na zakończenie podejmuje też temat środków ekonomicznych Kościoła[29].

Kolejny istotny i aktualny problem w życiu Kościoła w Polsce to jego miejsce wobec rzeczywistości politycznej. Rozdział jak zwykle rozpoczyna katolicka nauka o uczestnictwie wiernych w życiu społeczno-politycznym, ukazująca między innymi wzajemny stosunek Kościoła i państwa oraz miejsce Kościoła w państwie demokratycznym. Podkreślono też odpowiedzialność Kościoła za dzieło pojednania i zjednoczenia w naszym kraju, odpowiedzialność katolików za wspólnotę polityczną i ich uczestnictwo w działalności politycznej oraz pilną potrzebę edukacji obywatelskiej[30].

Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu jest tematem następnego rozdziału. Po wprowadzeniu, będącym oficjalnym nauczaniem Kościoła o kulturze i mediach, dokument pokazuje przemiany, jakie zaszły w kulturze polskiej od roku 1939, zwracając również uwagę na kulturę chrześcijańską. Wyrażając troskę o ducha kultury, nakreśla zadania przed diecezjami i parafiami. Zwraca uwagę na rolę muzeów kościelnych, budownictwa sakralnego, muzyki kościelnej. Osobna część dokumentu obejmuje środki społecznego przekazu, w tym między innymi etykę dziennikarską, wychowanie do właściwego odbioru mediów, media kościelne, a nawet internet[31].

Rozdział siódmy dokumentów synodalnych został zatytułowany *Misyjny adwent nowego tysiąclecia*. Na początku podkreślono misyjną naturę Kościoła, pokazując również długą historię polskich misji od czasów Pierwszej Rzeczpospolitej. Ostatnia część dokumentu określa zadania misyjne Kościoła w Polsce, zwracając uwagę na odpowiedzialność za misje, troskę o Papieskie Dzieła Misyjne, a także na różnorodne formy współpracy misyjnej, jak kształtowanie postawy życzliwości i pomoc materialną w stosunku do uchodźców i imigrantów[32].

---

[28] Tamże, 41–53.
[29] Tamże, 55–69.
[30] Tamże, 71–85.
[31] Tamże, 87–106.
[32] Tamże, 107–121.

Problematyka wiążąca się z rolą i zadaniami świeckich w Kościele to przedmiot rozważań kolejnej części uchwał synodu plenarnego. Najpierw przedstawiono tutaj udział wiernych świeckich w kapłańskiej, prorockiej i królewskiej misji Chrystusa, ich powołanie i formację. Zajęto się również ich obecnością w życiu Kościoła w Polsce. Zwrócono uwagę na konieczność integralnej formacji do uczestnictwa zarówno w życiu Kościoła, jak również w życiu społecznym[33].

Kolejne grupy wiernych, które znalazły się w polu zainteresowania dokumentów synodalnych, to duchowni i zakonnicy. Rozdział im poświęcony został zatytułowany *Kapłaństwo i życie konsekrowane jako wspólnota życia i posługi z Chrystusem.* W dokumencie zwraca się uwagę na tożsamość kapłańską i zakonną, miłość pasterską jako istotę duchowości kapłaństwa służebnego, drogę radykalizmu chrześcijańskiego, prymat konsekracji i profesji rad ewangelicznych w duchowości życia konsekrowanego. Część druga omawianego rozdziału ukazuje historię zmagań księży i osób zakonnych o zachowanie „duszy narodu" od wybuchu II wojny światowej. W trzeciej części znajdujemy problematykę związaną z duszpasterstwem powołań, formacją do kapłaństwa i życia konsekrowanego, oraz rozwijaniem charyzmatu kapłanów diecezjalnych i osób zakonnych[34].

Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II to następny temat opracowany przez synod plenarny. Tutaj zajęto się najpierw rolą liturgii w tajemnicy Kościoła, polskimi drogami odnowy liturgicznej, pokazując blaski i cienie odnowy tej dziedziny życia Kościoła, sprawowaniem sakramentów, przeżywaniem roku liturgicznego. We wskazaniach i zaleceniach znalazła swoje miejsce troska o formację liturgiczną i właściwe sprawowanie sakramentów, a także o uświęcanie czasu i miejsca święte[35].

W dokumentach synodalnych nie zabrakło też troski o posługę charytatywną, przy której we wprowadzeniu nawiązano do miłosierdzia Bożego. Zauważono ogromne pokłady szerzącej się w kraju biedy i próby jej zwalczania poprzez działalność charytatywną Kościoła, zwłaszcza po 1989 r. Zwraca się też uwagę na konieczność formacji charytatywnej, jej zakres i kierunki[36].

Świętość. Dar i zadanie, to tytuł dwunastego z rozdziałów. Na wstępie przedstawiona została teologia świętości. Ukazano rolę świętości i duchowości w życiu polskich katolików, przejawiających się w modlitwie, przystępowaniu do sakramentów, dojrzewaniu moralnym i świadectwie wiary. We wskazaniach pastoralnych akcentuje się m.in. kształtowanie życia duchowego oraz nawrócenie[37].

Od przeszło dwóch wieków Polska jest krajem emigracyjnym. Stąd też jeden z dokumentów zajął się problemami duszpasterstwa polskiego za granicą. Dokument przedstawia teologiczne spojrzenie na zjawisko emigracji, podaje opis duszpasterstwa polonijnego, zwracając szczególną uwagę na niezwykle ostatnio aktualną kwestię duszpasterstwa Polaków na wschodzie. Do dokumentu dołączono aneks zawierający struktury polskiego duszpasterstwa emigracyjnego[38].

Ostatni z rozdziałów poświęcono Maryi. Matka Boża ukazana została najpierw w tajemnicy Chrystusa, w misterium Wcielenia i Odkupienia, a następnie

---

[33] Tamże, 123–135.
[34] Tamże, 137–161.
[35] Tamże, 163–185.
[36] Tamże, 187–197.
[37] Tamże, 199–215.
[38] Tamże, 217–227.

w tajemnicy Kościoła, jako wzór dla wszystkich wierzących. Maryjna droga Kościoła w Polsce to próba charakterystyki roli Matki Chrystusa w życiu katolików naszego kraju, charakterystyka pobożności maryjnej, przedstawienie ważniejszych grup religijnych, dla których jest ona wzorem i inspiracją. Rozdział kończy się próbą wytyczenia kierunków, w których w przyszłości powinna pójść pobożność maryjna w naszym kraju[39].

Uchwały II Polskiego Synodu Plenarnego są bardzo obszerne i bogate w treści. Nie sposób więc było w krótkim artykule ogarnąć ich w całości. Dogłębna analiza tekstów z pewnością stanie się w przyszłości przedmiotem licznych studiów i analiz naukowych.

ZAKOŃCZENIE

Synod Plenarny został uroczyście otwarty przez papieża Jana Pawła II podczas jego pielgrzymki po kraju w 1991 r. Był to szczególny moment dla Polski, rozpoczął się proces ogromnych zmian społecznych i ustrojowych, w którym Kościół zmuszony był szukać dla siebie miejsca. Był to też czas najwłaściwszy dla podjęcia nowej ewangelizacji w społeczeństwie, które po latach w poprzednim systemie posiadało zachwiany system wartości. Nowa ewangelizacja miała się rozwijać poprzez lepszą recepcję postanowień Soboru Watykańskiego II. Ta była natomiast możliwa poprzez szeroki, aktywny udział wiernych na poziomie parafii i diecezji. Uchwały synodalne mogli podejmować biskupi, ale szeroki udział świeckich w przygotowaniu dokumentów miał zapewnić większe zainteresowanie ich realizacją. Jednak tak naprawdę synod zaczął się długo przed jego uroczystą inauguracją. Niezwykle istotna była jego pierwsza faza, podczas której specjalnie powołane komisje tematyczne przygotowały siedemnaście dokumentów w formie propozycji będących punktem wyjścia w dyskusji dla późniejszych grup synodalnych.

W drugiej fazie synodu, już po jego otwarciu parafialne i diecezjalne grupy synodalne studiowały i omawiały dokumenty robocze. Odbywały się również sesje ogólnopolskie. Ostatnim etapem prac było redagowanie dokumentów końcowych. Wyodrębnione zagadnienia zostały podzielone na siedemnaście tematów, opracowywanych przez poszczególne metropolie. Owocem tych działań stało się czternaście dokumentów końcowych, które po dołączeniu do nich uwag przez ośrodki opiniotwórcze i przeredagowaniu w specjalnie powołanym zespole, zostały poddane pod głosowanie biskupów polskich podczas Sesji Statutowych. Dnia 11 VI 1999 r. papież Jan Paweł II uroczyście zamknął II Polski Synod Plenarny.

Uchwały synodu składają się z czternastu rozdziałów. Rozdziały zawierają zazwyczaj trzy wyodrębnione części: podstawy teologiczne, opis socjologiczny oraz wnioski duszpasterskie. W niektórych znajdujemy także bogatą część historyczną. Po ich promulgacji rozpocznie się kolejny ważny okres w historii synodu – wprowadzanie uchwał w życie i ich recepcja w Kościele w Polsce u zarania XXI w.

[39] Tamże, 229–243.